

С. В. Ліщук,
аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Національний університет водного господарства та природокористування

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

S. Lishchuk,
A graduate student of Public Administration and Local Government,
National University of Water Management and Nature

CURRENT STATUS AND TRENDS OF STATE REGULATION OF PROFESSIONAL SPORT

У статті досліджуються сучасний стан та тенденції державного регулювання в сфері професійного спорту. Проаналізовано нормативно-правове регулювання професійного спорту в Україні. Досліджено історичний розвиток професійного спорту в Україні. Порівняно проблеми державного регулювання професійного спорту України і Франції. Визначено пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку професійного спорту в Україні.

Sport in our country was recognized as a full profession recently, although long before it became clear that to achieve high athletic performance athlete should be given training and racing too long to be able to simultaneously somewhere else to work. In this regard, many famous athletes, coaches and scientists have repeatedly talked about the need for social protection of athletes and dissemination of labor laws on the relationship between sports and the athletes and sports organizations.

The system sports the highest achievements in Ukraine include the bulk of the national teams, Olympic training centers, schools of higher sportsmanship, sports clubs, including professional.

A certain degree of independence of sports organizations that manage the system of professional sports, to instil own set of legal regulators embodied in the form of procedural rules. Along with the development and complexity of social relations in the field of sports and improved legal regulators developed sports organizations. Currently procedural rules adopted by sports organizations to regulate the following issues: legal status of participants in sporting events; Criteria for admission to participate in sports; redistribution of income derived from sporting events; transitions athletes from one sports club to another; penalties for breaches of procedural rules and others.

Thus, the model of state regulation of social relations prevailing in the area of professional sport in Ukraine, suggests the presence of two subjects: sports organizations and the state. First continue to play a significant role in the regulation of relations in professional sports, but the observed increase in government intervention. Currently existing experience of state regulation of professional sport can not be called successful. In this connection it should solve the following problems: 1) to find the optimum combination of self-regulation and state regulation of professional sport; 2) establish the limits of state regulation of social relations in professional sports.

The solution to the aforementioned problems can be straightforward and monosyllabic: on the one hand, the need to avoid excessive government interference in the affairs of sports organizations, dangerous and can destroy the system of state regulation, established sports organizations. In this regard, we should agree with FA von Hayek, who notes that "the tendency of modern governments to put control of all common interests threatened destruction of the spirit of true citizenship, and as a result more and more people turn away from public life". On the other hand, the problem of public order, bribing members of sports events, doping and corruption in sport can not be solved without government assistance. Accordingly, the state must understand their role and clarify the extent of their participation in the legal regulation of social relations in professional sports. This understanding will not only avoid unnecessary bureaucracy professional sport, but also promote the use of effective opportunities for effective state regulation of social relations in professional sports.

Ключові слова: фізична культура та спорт, професійний спорт, державна політика в розвитку фізичної культури та спорту.

Key words: physical culture and sports, professional sports, public policy in the development of physical culture and sports.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Спорт є одним з важливих засобів міжнародного культурного обміну ХХІ ст., може створювати умови для

консолідації України та активізувати соціально- економічний розвиток держави; найбільше наше надбання — це спортсмени і тренери, які приносять у скарбничку

України вагомі перемоги, прославляючи державу у світовому співтоваристві. На сьогодні пріоритетним напрямом державної політики має бути оздоровлення нації, формування здорового способу життя населення, гармонічне виховання здорового, фізично міцного покоління, а також гідний виступ українських спортсменів на найбільших міжнародних спортивних змаганнях. Але, на жаль, стан спорту в Україні на сьогодні в дуже скрутному становищі. Проведення різних спортивних заходів стає можливим тільки за допомогою спонсорів, важкі умови для тренувань у спортсменів, морально застаріле спортобладнання тощо. Зараз, як ніколи, необхідно вливати значні кошти у спорт, оскільки Україна перебуває на стадії формування свого іміджу на світовій арені. Адже це є важливим фактором, щоб світова громадськість вважала Україну спортивною державою.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти проблеми, яку ми досліджуємо, висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців і практиків, зокрема В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, І.К. Залюбовська, В.К. Колпаков, В.І. Курило, В.Л. Грохольський, Л. Люта, Ю. Мічуда, В. Платонова, І. Переверзіна Н. С. Сітнікова, С.Г. Стеценко, М.С. Студенікіна та ін.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті: дослідити сучасний стан та тенденції державного регулювання в сфері професійного спорту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фізична культура і спорт останнім часом стала однією з найважливіших сфер людської діяльності; величезні досягнення в цій області лягли в основу багатьох соціальних і науково-технологічних перетворень у суспільстві. Місце фізичної культури і спорту в житті суспільства багато в чому визначається тією роллю, яку грають у суспільному розвитку фізичне здоров'я, знання людей, їх фізична дієздатність, уміння і навички, можливість розвитку своїх професійних і особових якостей.

У ХХ столітті спортивний рух у світі безперервно розширювався, не дивлячись на песимістичні оцінки ряду соціологів і філософів, що передрікали поступовий захід спорту вищих досягнень у зв'язку з окремими негативними тенденціями, що супроводжували його розвиток. У нашій країні після економічної і політичної кризи 90-х років спорт знов відроджується, стає все більш і більш масовим. До міжнародних змагань притягуються все більше так званих спортсменів-любителів, тобто тих, хто не займається спортом на професійній основі.

Спорт вищих досягнень — напрям спорту, орієнтований на досягнення найвищих спортивних результатів шляхом створення умов для максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменів, які здатні успішно конкурувати на міжнародних спортивних змаганнях. Статтею 20 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" визначено, що "держава створює необхідні умови для самовдосконалення спортсменів і фахівців спорту, які досягли найвищих спортивних результатів у

міжнародних змаганнях і сприяли підвищенню міжнародного авторитету України" [1].

Спорт у нашій країні був визнаний повноправною професією порівняно недавно, хоча вже задовго до цього стало очевидним, що для досягнення високих спортивних результатів спортсмен повинен приділяти тренуванням і змаганням надто багато часу, щоб мати можливість одночасно ще де-небудь працювати. У зв'язку з цим багато відомих спортсменів, тренерів і вчених неодноразово говорили про необхідність соціального захисту спортсменів і поширення трудового законодавства на стосунки між спортсменами і фізкультурно-спортивними організаціями.

До системи спорту вищих досягнень в Україні відносяться основний склад національних збірних команд, центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, спортивні клуби, у тому числі професійні [3].

Спочатку відносини у сфері спорту (у тому числі професійного) були предметом саморегулювання, що було обумовлено історичним розвитком спорту. В кінці ХІХ ст. були створені ігрові міжнародні об'єднання та проводилися змагання за участю спортсменів різних країн. Надалі вишикувалася система управління спортом, яка передбачає, що на місцях управління певним видом спорту здійснюється національною спортивною федерацією, спортивними лігами та міжнародною спортивною федерацією на міжнародному рівні, на чолі яких стоїть Міжнародний олімпійський комітет (МОК).

Олімпійська хартія закріплює принцип, згідно з яким "організація, керівництво та управління спортом повинні контролюватися незалежними спортивними федераціями". Даний принцип носить не тільки декларативний характер. Досить згадати рішення про дискваліфікацію Федерації футболу Брунею за втручання в справи останньої національного уряду.

Певна ступінь незалежності спортивних організацій, що здійснюють управління системою професійного спорту, сприяла виробленню власного набору правових регуляторів, закріплених у формі регламентних норм. Одночасно з розвитком і ускладненням суспільних відносин у сфері спорту удосконалювалися і правові регулятори, що розробляються спортивними організаціями. В даний час регламентні норми, затверджені спортивними організаціями, регулюють наступні питання: правовий статус учасників спортивних заходів; критерії допуску до участі в спортивних змаганнях; перерозподіл доходів, одержуваних від проведення спортивних заходів; переходи спортсменів з одного спортивного клубу в інший; санкції за порушення регламентних норм та ін.

Для регламентних норм, як і для національного законодавства, характерна певна ієрархія. Норми, прийняті національними спортивними федераціями, не повинні суперечити нормам міжнародних спортивних федерацій.

На сьогодні законодавчу базу, що регулює правові відносини у галузі професійного спорту, становлять: Конституція, Закон України "Про фізичну культуру і спорт", Закон України "Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні", Закон "Про громадські об'єднання", Закон

України "Про антидопінговий контроль у спорті"; Закон України "Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті"; Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012—2016 рр, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 № 828-р, Державна цільова соціальна програма розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011—2022 роках, затверджена Постановою КМУ від 29.06.2011 р., Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, затверджена Указом Президента України від 28 вересня 2004 р. за № 1148/2004 та низка підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих Кабінетом Міністрів України, Президентом України, Верховною Радою України, окремими міністерствами тощо. Аналізуючи систему національного законодавства в галузі професійного спорту, слід констатувати, що нині вона є досить громіздкою, розгалуженою та недостатньо ефективною.

На рівні національного законодавства термін "спорт" визначено у Законі "Про фізичну культуру і спорт". Відповідно до ст. 1 вказаного Закону спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Завданням фізичної культури і спорту є постійне підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві. В Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту зазначається, що спорт сприяє досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявленню резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави.

"Професійний спорт сьогодні — це платна спортивна послуга, яка передбачає економічну та соціально-політичну ефективність для суб'єктів і високу інформаційно-розважальну цінність спортивно-видовищних заходів для глядачів" [4]. Тобто для професійного спорту на відміну від масового спорту, що має тільки некомерційну складову (соціальні цілі), характерна наявність ще й комерційної складової (досягнення економічного ефекту). Що стосується встановлення меж між спортом вищого досягнення і спортом професійним, то їх в даний час не існує через комерціалізацію першого [4]. При розробці державно-правових регуляторів подвійна природа професійного спорту законодавцем не враховується.

Однією з найбільш гострих проблем спорту вищого досягнення з року в рік також залишається проблема недостатніх обсягів і неритмічності фінансування. Бюджети всіх рівнів лише на 30 % задовольняють потреби у проведенні обґрунтованої кількості навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань. Розмір харчування учнів шкіл вищої спортивної майстерності через фінансові проблеми лише на чверть відповідає установленим нормам. Необхідно зазначити, що під час підготовки до Олімпіади матеріальне забезпечення українських атлетів склало 100 %, підготовку до Олімпіади-2012

було профінансовано в повному обсязі. Загалом у 2012 р. на розвиток Олімпійського руху із загального фонду Державного бюджету України виділено 1 млрд 152 млн грн. У 2011 р. для 22 видів спорту було придбано спортивне обладнання та інвентар, необхідний для забезпечення підготовки й участі збірних команд України з олімпійських видів спорту в міжнародних змаганнях вартістю 20 мільйонів гривень. У 2012 р. видатки на придбання спортивного обладнання та інвентарю вже склали 17 млн грн. Також Держмолодьспортом (теперішнім Міністерством молоді та спорту) за погодженням з Національним олімпійським комітетом України було затверджено перелік спеціальної змагальної форми вартістю 1,5 млн грн. та перелік спеціального спортивного інвентарю орієнтовною вартістю 530,6 тис. грн. для забезпечення участі національної збірної команди України в ХХХ літніх Олімпійських іграх [5].

Держава зробила все можливе, щоб українські спортсмени належно підготувалися до Олімпіади в Лондоні та гідно вирішили питання фінансування щодо Олімпіади в Ріо-де-Жанейро.

Але в державі є ще одна проблема — це відтік спортсменів вищої кваліфікації за кордон. З метою запобігання їх відтоку необхідно переглянути підходи до системи їх заохочення, що виправдано з огляду на те, що існуюча і постійно зростаюча конкуренція в боротьбі за перемогу на змаганнях вищого рівня, політичне значення таких перемог для нашої країни та досягнення їх на межі людських можливостей вимагають від спортсменів і тренерів кропіткої роботи з великими обсягами навантажень протягом багатьох років. Тому мотивації і відповідні заохочення стимулюватимуть їх на самовіддану працю для досягнення високих спортивних результатів, частково компенсує їм відмову від життєвих розваг, відпочинку, сім'ї та інших витрат під час багаторічних тренувальних навантажень і участі в змаганнях. Це також сприятиме залишенню кращих спортсменів і тренерів в Україні, активізує роботу щодо пошуку нових спортивних талантів [4]. Однією з основних тенденцій, що визначає на сучасному етапі розвиток спорту вищого досягнення, є його професіоналізація. У галузі спорту з'явилась і велика кількість фахівців вузької спеціалізації — тренерів, спортивних лікарів, учених, масажистів та інших, для яких спорт став сферою їх професійної діяльності. Професіоналізація поступово охопила і власне спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів та їхня участь у змаганнях фінансуються по-різному (стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу й участь у стартах, премії тощо), і цей процес бурхливо розвивається.

Дані приклади наочно демонструють те, що роль держави в системі державного регулювання суспільних відносин у сфері професійного спорту, а також межі державного регулювання не ясні. Ця проблема властива не тільки Україні.

Так, у Франції, як і в Україні, державне регулювання професійного спорту здійснюється одночасно незалежними спортивними федераціями (спортивними лігами) і державою. Проте у Франції відносини у сфері професійного спорту регулюються значно більшим обсягом спеціальних державно-правових норм. Державному регулюванню підлягають такі питання: закріплення

структури управління професійним спортом як на національному, так і на місцевому рівні; законодавче регулювання податкової сфери, праці та соціального забезпечення; регулювання системи державних субсидій; визначення умов і порядку передачі аудіовізуальних прав на показ спортивних заходів; регулювання агентської діяльності тощо. Основний масив правових норм, що регулюють відносини у сфері спорту, міститься в Спортивному кодексі Франції та Законі від 15 грудня 2004 N 2004-1366 "Про різні положення, що відносяться до професійного спорту", прийнятому з метою поліпшення економічної конкурентоспроможності французьких професійних клубів на європейській арені і утримання в них талановитих спортсменів [3].

Різна і ступінь державного регулювання суспільних відносин у сфері спорту.

Так, в українському законодавстві відсутні спеціальні норми, що регламентують порядок надання субсидій спортивним організаціям, тому застосовується загальний порядок, закріплений в Бюджетному кодексі. Французьке законодавство, у свою чергу, передбачає спеціальне регулювання порядку надання субсидій спортивним організаціям. Так, Спортивний кодекс Франції визначає, що, по-перше, кошти субсидії витрачаються на цілі, що представляють суспільний інтерес (стаття Р. 113-2.), по-друге, обсяг субсидії, що надається в одному спортивному сезоні, обмежений 2,3 млн євро (ст. L. 113-2).

Незважаючи на досить значний досвід і великий обсяг державно-правових регуляторів у сфері професійного спорту, у Франції також відсутня чітка межа між державним регулюванням і саморегулюванням. З приводу спортивних відносин між державними органами та спортивними федераціями виникає велика кількість судових позовів. Більше того, Міністерство спорту Франції вказує, що поняття професійного спорту насправді охоплює явища, яким не завжди легко дати дефініцію, зрозуміти зміст і визначити їх межі. Тому законодавство Франції не містить легального визначення професійного спорту. Крім того, у французькій літературі висловлюється думка про необхідність лібералізації регулювання у сфері професійного спорту шляхом зниження державного регулювання, збільшення ролі регламентних норм спортивних федерацій при збереженні автономності останніх [3].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, модель державного регулювання суспільних відносин, що склалася в сфері професійного спорту в Україні, передбачає наявність двох суб'єктів: спортивних організацій і держави. Перші продовжують відігравати значну роль в регулюванні відносин у професійному спорті, але спостерігається і зростання державного втручання. Існуючий на даний момент досвід державного регулювання професійного спорту не можна назвати вдалим. У зв'язку з цим слід вирішити наступні проблеми: 1) знайти оптимальне поєднання саморегулювання і державного регулювання у сфері професійного спорту; 2) встановити межі державного регулювання суспільних відносин у сфері професійного спорту.

Вирішення означених проблем не може бути однозначним і односкладовим: з одного боку, необхідно не

допустити надмірного втручання держави в справи спортивних організацій, що небезпечно і здатне зруйнувати систему державного регулювання, створену спортивними організаціями. З цього приводу слід погодитися з Ф. фон Хайєк, який зазначає, що "схильність сучасних урядів ставити під контроль всі спільні інтереси загрожує руйнуванням духу справжньої громадянськості; і в результаті все більше число людей відвертаються від суспільного життя" [4]. З іншого боку, проблеми забезпечення громадського порядку, підкupu учасників спортивних заходів, застосування допінгу і корупцію в спорті неможливо вирішити без допомоги держави. Відповідно, держава повинна зрозуміти свою роль і чіткіше визначити межі своєї участі в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері професійного спорту. Таке розуміння не тільки дозволить уникнути зайвої бюрократизації професійного спорту, а й сприятиме використанню ефективних можливостей держави для результативного регулювання суспільних відносин у сфері професійного спорту.

Література:

1. Костенко М.П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні / М.П. Костенко, В.П. Карленко та ін. // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. — 2003. — № 1. — 137 с.
2. Соловійов А.А. Зарубіжні моделі і досвід кодифікації спортивного законодавства / А.А. Соловійов. — М. — 2011. — С. 46.
3. Спортивні практики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sports.gouv.fr/index/sport-et-competition/sport-professionnel/>
4. Сітнікова Н.С. Сучасний стан і тенденції державного регулювання розвитку спорту вищих досягнень в Україні / Н.С. Сітнікова // Теорія та практика державного управління. — Вип. 2 (41). — 2013. — С. 1—8.
5. Платонов В. М. Професіоналізація олімпійського спорту / В. М. Платонов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту — 2005. — № 1. — С. 3—8.

References:

1. Kostenko, M.P. and Karlenko, V.P. (2003), "Legislative and regulatory support of top sports achievements in Ukraine", *Aktual'ni problemy fizychnoi kul'tury i sportu*, vol. 1, pp. 137.
  2. Soloviev A.A. (2011), *Zarubizhni modeli i dosvid kodyfikatsii sportyvnoho zakonodavstva* [Foreign models and experiences codification of sports legislation], Moscow, Russia.
  3. Ministers in charge of Sports in the European Union (2015), "Sports Practice" [Online], available at: <http://www.sports.gouv.fr/index/sport-et-competition/sport-professionnel/> (Accessed 10 Feb 2015).
  4. Sitnikova, N.S. (2013), "The current state and trends of state regulation of sports highest achievements in Ukraine", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (41), pp. 1—8.
  5. Platonov, V.M. (2005), "The professionalization of Olympic sports", *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, vol. 1, pp. 3—8.
- Стаття надійшла до редакції 17.02.2015 р.*